

Studiesucces bevorderen: het kan en is niet moeilijk

de bachelor verklaren. Beleidsgerichte studies Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk onderzoek, 138. Den Haag: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Wilson, K. (2009). Success in the first year: The impact of institutional, programmatic and personal interventions on an effective and sustainable first-year student experience. *Paper presented at the First Year in Higher Education Conference*. Brisbane, Australië.

Benkel, H. van, Jansen, E. & Bax, A. (red.) (2012)
 Studiesucces bevorderen: het kan en is niet moeilijk
 Bewezen rendement's verbeteringen in het hoger onderwijs

Den Haag: Boom

3 Studiesucces in het eerste jaar: de invloed van de aansluiting tussen voortgezet onderwijs en hoger onderwijs en achtergrondkenmerken van studenten

Marjolein Torenbeek en Jan Kamphorst

Studenten die het hoger onderwijs binnenkomen hebben verschillende onderwijservaringen en achtergrondkenmerken, die van invloed zijn op hun verwachtingen, studeergedrag en studieprestaties. Wanneer een instelling of opleiding hierop inspreekt, kan dit een belangrijke bijdrage leveren aan studiesucces.

Wat kenmerkt een goede aansluiting tussen voortgezet onderwijs en hoger onderwijs? Welke achtergrondkenmerken van studenten zijn belangrijke voorspelers van studiesucces in het hoger onderwijs? Hoe kunnen instellingen voor hoger onderwijs deze informatie gebruiken om de rendementen te verbeteren?

3.1 Aansluiting tussen voortgezet en hoger onderwijs

Het hoger onderwijs heeft de afgelopen decennia veel te maken gehad met studenten die onvoldoende bagage meenamen uit de vooropleiding, wat betreft kennis en vaardigheden, de manier van werken in het hoger onderwijs en de oriëntatie op studie en beroep. De invoering van de Tweede Fase in de bovenbouw van havo en vwo in 1998 en de invoering van competentiegericht onderwijs in het mbo rond 2010 waren onder meer gericht op het verbeteren van de aansluiting betreffende deze aspecten (Tweede Fase Adviespunt, 2005). Zo diende de invoering van de profielen in het havo en vwo te leiden tot een betere vakinhoudelijke aansluiting. Meer aandacht voor activerende didactiek zou leerlingen beter voorbereiden op zelfstandig leren en studeren aan het hbo en de universiteit. Tevens kwam er meer nadruk te liggen op studiekeuze- en

loopbaanbegeleiding teneinde leerlingen een betere studiekeuze te kunnen laten maken en betere verwachtingen te laten vormen. Een veel genoemd uitgangspunt is dat de fricties tussen vooropleiding en het eerste jaar van een opleiding beheersbaar zijn, zodat er sprake is van doorlopende studieopbanen of leerlijnen bij de overstap van vooropleiding naar hoger onderwijs (Meijers, Kuipers & Winters, 2010). Dit zou vervolgens leiden tot een hoger rendement in het eerste jaar en de jaren erna (Tweede Fase Adviespunt, 2005).

Naar aanleiding van de invoering van de Tweede Fase is een aantal studies verricht om het effect van de hervormingen in kaart te brengen. Warps en Kerstens (2005) ondervroegen eerstejaarsstudenten van alle Nederlandse universiteiten naar hun ervaring met de aansluiting tussen vwo en wo, en vergeleken de oordelen van studenten van voor en na invoering van de Tweede Fase met elkaar. Studenten uit de Tweede Fase gaven aan gemiddeld beter onderlegd te zijn op het gebied van vaardigheden in vergelijking tot hun voorgangers. Op het gebied van vakinhoudelijke aansluiting waren zij minder tevreden. De Vries en Van der Velden (2005) vonden dat studenten van na de invoering van de Tweede Fase in het algemeen positiever oordeelden over de aansluiting met het hoger onderwijs. Zij bleken echter minder tevreden te zijn over de studiekeuzebegeleiding dan studenten met een diploma uit de periode voor de Tweede Fase.

Studenten uit de Tweede Fase gaven verder aan minder vaak spijt te hebben van hun studiekeuze dan studenten met een diploma oude stijl, hoewel het verschil klein is.

De invoering van de Tweede Fase heeft echter niet geleid tot betere rendementen in het hoger onderwijs. Het aantal studenten dat de studienorm wist te halen (ten minste de helft van het te behalen aantal studiepunten om de studiebeurs te behouden), is niet toegenomen (Tweede Fase Adviespunt, 2005).

3.2 Hernieuwde belangstelling voor aansluiting vo-ho

Recentelijk is de aansluiting tussen voortgezet onderwijs en hoger onderwijs opnieuw in de belangstelling komen te staan. Dit vanwege de bezuinigingen op het hoger onderwijs en het streven van de overheid naar een hoger percentage hoogopgeleiden in de samenleving, om zo tot de top van de wereld-economieën te (blijven) behoren. Naar aanleiding van deze ontwikkelingen is een aantal studies opgestart om meer inzicht te krijgen in de kenmerken van

goede aansluitingen en in het belang van een goede aansluiting voor studieresucces in het hoger onderwijs.

Aansluiting vo-hbo

Kamphorst, Hofman, Jansen en Terlouw (2009) onderzochten onder bijna 1300 eerstejaarsstudenten van drie hogescholen de relatie van de kwaliteit van de aansluiting tussen vooropleiding en hbo met studievoortgang in het eerste jaar. De kwaliteit van de aansluiting werd daarbij gemeten als tevredenheid van studenten met de studiebegeleiding, met de informatie verstrekt door de opleiding voor de transitie en met de studeerbaarheid van de opleiding. Gemiddeld waren de studenten matig positief over deze drie aansluitingsaspecten. De mate waarin studenten tevreden waren over de studeerbaarheid van de opleiding bleek een positief effect te hebben op de studievoortgang in het eerste jaar. De tevredenheid over studiekeuzebegeleiding en informatie verstrekt door de opleiding voor aanvang van het collegejaar, waren niet gerelateerd aan studievoortgang.

Kamphorst, Hofman, Jansen en Terlouw (2012) hebben vervolgens onderzoek gedaan onder achtduizend van het vwo/havo/mbo afkomstige eerstejaarsstudenten van vijf grote hogescholen naar de kwaliteit van de aansluiting. Studenten zijn bevraagd over de mate waarin ze in de vooropleiding waren voorbereid op actief leren, over hun kennis en vaardigheden en over hun tevredenheid hierover. De mate waarin studenten beter waren voorbereid op actief leren bleek een (klein) positief effect te hebben op de tevredenheid met actief leren in het eerste jaar van de vervolgopleiding. Voorbereiding in actief leren is negatief gerelateerd aan het aantal behaalde studiepunten in het eerste jaar in de sectoren economie en gedrag & maatschappij, maar niet bij gezondheid en techniek.

De mate van voorbereiding in kennis en vaardigheden bleek een positief effect te hebben op het behaalde aantal studiepunten in de sector economie, maar niet in de sectoren gedrag & maatschappij, gezondheid en techniek. Voorts werden er per sector verschillen in studievoortgang gevonden tussen mannen en vrouwen. Vrouwen presteren opmerkelijk genoeg vooral beter dan mannen in techniek. In economie en gezondheidszorg is dat verschil geringer, en in gedrag & maatschappij-opleidingen is er geen verschil.

Aansluiting vwo-wo

Torenbeek (2011) onderzocht de aansluiting tussen vwo en wo door de tevredenheid van eerstejaarsstudenten met de aansluiting in kaart te brengen en dit te relateren aan studiesucces. Onderscheiden aansluitingsaspecten betroffen

verwachtingen en oriëntatie op vervolgonderwijs, de mate van aanpassing in het eerste semester en de overeenkomst in onderwijsaanpak op vwo en wo. In tegenstelling tot Kamphorst e.a. (2009) kwam in dit onderzoek wel een verband tussen oriëntatie op vervolgonderwijs en studiesucces naar voren. Studenten die meer tevreden waren over de vooraf verkregen informatie over de opleiding, bleken ook meer studiepunten in het eerste jaar te behalen. Verder behaalden studenten naarmate zij zich in het eerste semester meer hadden moeten aanpassen aan het onderwijs binnen de opleiding, minder studiepunten.

Tevens werden verbanden onderzocht tussen de inrichting van het onderwijs binnen vo en wo en studiesucces van eerstejaarsstudenten (Torenbeek, 2011). Scholen en opleidingen werden onderscheiden op basis van de mate waarin het onderwijs docentgestuurd dan wel studentgestuurd was vormgegeven. De verschillende combinaties die hieruit naar voren kwamen, hebben geleid tot het formuleren van vier typen aansluiting. Bij type 1 is het onderwijs op de universiteit evenveel docentgestuurd als de student gewend was in het voortgezet onderwijs. Een student in dit type aansluiting komt bijvoorbeeld van een school waar de docent vrij veel klassikale instructie geeft en leerlingen de leerstof moeten verwerken aan de hand van opdrachten, en schrijft zich in voor een opleiding waarbij kennisoverdracht door de docent centraal staat en studenten de stof in werkkolleges en via zelfstudie moeten verwerken. Bij type 2 is het onderwijs wat meer studentgecentreerd dan op het vwo. Van studenten wordt verwacht dat zij zich actiever opstellen dan zij op het vwo gewend waren. Bij overgangstype 3 is het onderwijs veel meer studentgecentreerd dan de studenten gewend waren – bijvoorbeeld probleemgestuurd – terwijl op het vwo vooral sprake was van kennisoverdracht en controle van het leerproces door de docent. Bij type 4 is het onderwijs juist minder studentgecentreerd dan de student gewend was op het vwo. Studenten komen bijvoorbeeld van een school waar montessorionderwijs wordt gegeven, en gaan naar een opleiding waar de nadruk ligt op kennisoverdracht.

De meest effectieve aansluiting blijkt het type 2, waarbij het onderwijs net wat meer studentgecentreerd is dan op het vwo het geval was. Studenten in deze aansluiting behalen de meeste studiepunten in het eerste jaar, namelijk gemiddeld zeven studiepunten meer (ruim tien procent) dan studenten met aansluitingstype 1, en veertien punten meer dan studenten in de minst goede aansluiting (type 4). Het positieve effect van aansluitingstype 2 heeft mogelijk te maken met het bieden van een uitdaging aan de studenten in termen van zelfsturend leren, zonder dat de uitdaging te groot is.

3.3 Studentkenmerken

Het is bekend dat bepaalde groepen studenten beter presteren in het hoger onderwijs dan andere studenten. Hoewel de achtergrondkenmerken die van invloed zijn op studieprestaties niet te beïnvloeden of te compenseren zijn, kunnen deze wel aanleiding vormen tot gerichte begeleiding en ondersteuning tijdens de opleiding. Hierna worden vijf kenmerken van studenten beschreven waarvan bekend is dat deze gerelateerd zijn aan studiesucces in het hoger onderwijs.

Leeftijd

Vaak wordt verondersteld dat jongere studenten beter presteren dan oudere. Het onderzoek naar leeftijd en studiesucces is echter niet eenduidig. Zo is er onderzoek dat laat zien dat jongere studenten per jaar meer studiepunten behalen en een grotere kans hebben om een diploma in het hoger onderwijs te behalen dan oudere studenten (onder andere Van den Berg & Hofman, 2005). Een van de genoemde redenen is dat oudere studenten wellicht meer verplichtingen buiten de studie hebben, waardoor ze minder tijd en aandacht aan het volgen van colleges en zelfstudie kunnen besteden dan jongere studenten. Er is echter ook onderzoek dat laat zien dat juist oudere studenten betere studieprestaties behalen, een grotere kans hebben hun diploma te behalen, en dit binnen de gestelde tijd doen (onder andere Jansen & Bruinsma, 2005).

Geslacht

Vrouwen presteren over het algemeen beter in het hoger onderwijs dan mannen (Driessen & Van Langen, 2007). Ze studeren gemiddeld sneller af dan mannen en ze vallen minder vaak uit (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2010). Van de studenten die in 2003/2004 begonnen met een hbo-opleiding, had 62 procent van de vrouwen de studie na vijf jaar succesvol afgerond tegenover 47 procent van de mannen. Van de studenten die in 2002/2003 aan een universiteit gingen studeren, had 63 procent van de vrouwen met een vwo-diploma zeven jaar later een masterdiploma behaald, tegenover 43 procent van de mannen.

Vooropleiding

Het presteren van studenten in de vooropleiding is eveneens een belangrijke voorspeller van studiesucces in het eerste jaar van het hoger onderwijs. Over het algemeen behalen studenten meer studiepunten in het eerste jaar en studeren ze sneller af naarmate hun gemiddeld eindexamencijfer hoger is (Bruinsma, 2004). Ook het type vooropleiding lijkt van belang. Zo behalen

hbo-studenten met een vwo-diploma in het eerste jaar gemiddeld tien studiepunten meer dan studenten afkomstig van de havo of het mbo. Havisten in het hbo stappen in het eerste jaar relatief vaak over waardoor zij langer over hun studie doen, en relatief veel mbo'ers verlaten de opleiding vroegtijdig: 20 procent na één jaar en ruim 28 procent na drie jaar (HBO-Raad, 2011; Kamphorst e.a., 2009).

Ouderlijk milieu

De sociaaleconomische status van de ouders is een vierde studentkenmerk dat gerelateerd is aan studiesucces in het hoger onderwijs. Ten eerste is de deelname aan het hoger onderwijs hoger onder jongeren met hoogopgeleide ouders, in vergelijking tot jongeren met laagopgeleide ouders. Bovendien besteden hbo-studenten met hoogopgeleide ouders meer tijd aan hun studie en behalen ze hogere cijfers dan studenten van laagopgeleide ouders (Van den Broek, Wartenbergh, Hogeling, Bruks, Warps, Kurver & Muskens, 2009). Universitaire studenten met hoogopgeleide ouders behalen een hoger gemiddeld eindcijfer en hebben een grotere kans op het behalen van een eindexamen diploma dan studenten met middel- en laagopgeleide ouders (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2010).

Etniciteit

De etniciteit van studenten is een laatste studentkenmerk dat de deelname aan, en de studieprestaties in het hoger onderwijs voorspelt. Zowel in het hbo als in het wo is ongeveer een kwart van de studenten van allochtone afkomst. Autochtone jongeren nemen iets vaker deel aan hoger onderwijs; in 2007 stond ruim zestien procent van de autochtone jongeren tussen 17 en 25 jaar ingeschreven als eerstejaarsstudent, tegenover dertien procent van de allochtone jongeren. Autochtone studenten studeren over het algemeen sneller af dan allochtone studenten. Met name studenten afkomstig uit niet-westerse landen hebben meer tijd nodig om hun studie succesvol af te ronden. Ten slotte behalen autochtone studenten gemiddeld hogere cijfers (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2010; HBO-Raad, 2011).

3.4 Concrete aanbevelingen

In de voorgaande paragrafen is onderzoek naar verbanden tussen de aansluiting tussen voortgezet onderwijs en hoger onderwijs en achtergrondkenmerken van de student enerzijds, en studiesucces in het hoger onderwijs

anderzijds, uiteengezet. Op basis van de besproken onderzoeksresultaten wordt een aantal aanbevelingen voor de praktijk geformuleerd.

Optimaliseren van de aansluiting vwo-ho

De beschikbare literatuur over het verband van de aansluiting tussen voortgezet onderwijs en hoger onderwijs met studiesucces heeft laten zien dat de aansluiting, en de mate waarin studenten deze positief ervaren, gerelateerd is aan hun prestaties in het eerste jaar. Accurate informatie over studeren en de opleiding lijkt een eerste vereiste voor een goede aansluiting en studiesucces in het wo. Meijers, Kuijpers en Winters (2010) concluderen in een uitgebreide literatuurstudie dat meer testen en informatie over beroepen in het hbo, oriënterende loopbaangesprekken, stages, portfolio's en persoonlijke ontwikkelingsplannen een positief effect hebben op de kwaliteit van de studie- en beroepskeuze van studenten in het beroepsonderwijs.

Studenten die, gerelateerd aan hun achtergrond, een grotere kans hebben om problemen te ondervinden dienen extra ondersteuning aangeboden te krijgen. Dit zal eraan bijdragen dat de studenten zich zo snel mogelijk kunnen aanpassen aan het studeren aan het hbo of universiteit en voldoende studeren om de tentamens te halen. Studenten die dan alsnog een verkeerde keuze blijken te hebben gemaakt of onvoldoende geschikt zijn om de opleiding succesvol af te ronden, kunnen op deze manier snel worden geïdentificeerd en verwezen naar een andere (type) opleiding, zoals ook het gezamenlijk streven is van de VSNU, de HBO-raad en het ministerie van OCW.

Ook dienen opleidingen rekening te houden met het feit dat hun studenten van verschillende soorten scholen komen, wat inhoudt dat ze verschillen in de mate waarin ze voorbereid zijn op het studeren binnen die specifieke opleiding. Een enigszins meer studentgerichte benadering op de universiteit werkt bevorderend voor studiesucces in het eerste jaar. Opleidingen dienen studenten die qua onderwijsvorm in het voortgezet onderwijs niet optimaal voorbereid zijn voor de opleiding, ondersteuning te bieden. Tevens kunnen ze studenten vooraf informeren over hoe het onderwijs eruitziet, en wat dit concreet inhoudt voor de verwachtingen die docenten zullen hebben van de studenten. Voorlichtingsactiviteiten die leerlingen een dag laten ervaren wat het is om een bepaalde studie te doen, zijn in dit verband nuttige initiatieven. Hierdoor kunnen toekomstige studenten bewuster kiezen voor een onderwijsmethode die aansluit bij hun vooropleiding en voorkeur. Vwo-scholen kunnen proberen hun leerlingen te laten kennismaken met de diverse werkvormen die voorkomen op de universiteit, zoals hoorcolleges en zelfstudie zonder inmeniging van de docent, of probleemgestuurd onderwijs.

Selectie van studenten

De literatuur over de relatie van studentkenmerken met studiesucces laat zien dat over het algemeen vrouwelijke studenten, studenten met betere studieresultaten in de vooropleiding, studenten met een hogere sociaaleconomische status en autochtone studenten beter presteren in het hoger onderwijs. Selectie van studenten op basis van de meeste van deze kenmerken is om diverse redenen niet wenselijk of ondoelmatig. Een uitzondering betreft de behaalde prestaties in de vooropleiding; deze worden wel met enige regelmaat ingezet om studenten te selecteren, bijvoorbeeld wanneer sprake is van een lotingsstudie. De Onderwijsraad (2009) wijst erop dat mbo'ers en havisten in het hbo rekenachterstanden hebben, omdat rekenvaardigheden onvoldoende zijn aangeleerd, in het geval van mbo'ers, of omdat deze onvoldoende onderhouden zijn, in het geval van havisten. In dergelijke gevallen kan het verplicht stellen van het behalen van een voldoende op reken- en taaltoetsen voor alle eerstejaarsstudenten als voorwaarde gesteld worden om te kunnen doorstromen naar het tweede studiejaar.

Begeleiding van studenten

Opleidingen kunnen de informatie over de achtergrondkenmerken van nieuwe studenten heel goed gebruiken om gericht ondersteuning te bieden aan studenten die een grotere kans hebben om problemen te ondervinden bij het studeren aan het hbo of aan de universiteit. Van Hogen en Melissen (2002) vonden bijvoorbeeld dat allochtone hbo-studenten in de propedeuse meer moeite hebben met taaltaken als het lezen van studieboeken, maken van tentamens, presenteren, werken in werkgroepjes en schriftelijke presentaties dan autochtone studenten. Deze studenten zouden buiten de lessen om extra training en begeleiding geboden kunnen worden. Ook in de lessen zou meer aandacht aan Nederlandse taalvaardigheden kunnen worden besteed. Als mogelijke activiteiten en maatregelen gericht op allochtone studenten noemt de Inspectie van het Onderwijs (2009) voorlichting en werving en taal- en communicatietrainingen.

In het verlengde van het inspelen op individuele kenmerken van studenten ligt de ontwikkeling van begaanbare leerpaden. De Onderwijsraad signaleert sinds eind jaren negentig het ontstaan van een ander oogmerk voor de verdere uitbreiding van het hoger onderwijs. Bij selectie staat niet centraal of een student tot het hoger onderwijs wordt toegelaten, maar de vraag welk leerpad voor de student het meest geschikt is en op welke wijze hij het beste opgevangen en begeleid kan worden (Van den Broek, De Vijlder, Warps, Van der Kleij & Wartenbergh, 2009). Het bieden van maatwerk is daarbij steeds meer het devies. Echter, meer maatwerk brengt tevens hogere kosten met zich

mee, en kan daardoor slechts tot op zekere hoogte doorgevoerd worden door opleidingen.

3-5 Recapitulatie

In dit hoofdstuk zijn relaties tussen de aansluiting tussen voortgezet en hoger onderwijs, achtergrondkenmerken van studenten en studiesucces in het hoger onderwijs aan de orde geweest. Onderzoek heeft laten zien dat de kwaliteit van de aansluiting samenhangt met kenmerken van de vooropleiding en de gekozen opleiding in het hoger onderwijs. Hbo-instellingen en universiteiten dienen zich daarom bewust te zijn van het feit dat de aansluiting voor verschillende studenten binnen verschillende (typen) opleidingen verschilt, en daar ook naar te handelen. Tevens lijkt een goede oriëntatie op studie en beroep van belang. Hogescholen en universiteiten kunnen dit bewerkstelligen door accurate informatie te verstrekken aan aankomende studenten, hen de kans te bieden te ervaren wat het studeren daadwerkelijk inhoudt en dit nadrukkelijk te stimuleren. Wanneer de studenten eenmaal begonnen zijn met hun studie, lijkt het raadzaam de studeerbaarheid van de opleiding te optimaliseren en studenten te betrekken bij de studie.

Achtergrondkenmerken van studenten als vooropleiding, geslacht, leeftijd, etniciteit en ouderlijk milieu zijn van invloed op het studiesucces in het hoger onderwijs en kunnen gebruikt worden om gerichte ondersteuning te bieden aan die studenten die mogelijk problemen kunnen gaan ondervinden bij het studeren. Selectie op basis van eindexamencijfers, al dan niet in combinatie met motivatie, zijn mogelijk geschikt om uitval te voorkomen en de rendementen binnen opleidingen te bevorderen.

Aanbevolen literatuur

Kamphorst, J.C., Hofman, W.H.A., Jansen, E.P.W.A. & Terlouw, C. (2012). Een algemeen benadering werkt niet: disciplinele verschillen als verklaring van studievoortgang in het hoger beroepsonderwijs. *Pedagogische Studiën* (in druk).

Dit artikel beschrijft een onderzoek naar variabelen die studiesucces voorspellen onder ruim 1800 eerstejaars-hbo-studenten in de sectoren economie, gedrag & maatschappij, gezondheid en techniek. Vasthoudendheid van studenten is in alle sectoren de belangrijkste voorspeller van studieresultaten in het eerste jaar. De effecten van andere studentvariabelen zoals

studiegedrag en voorbereiding op actief leren verschillen tussen de vier sectoren.

Tijdschrift voor Hoger Onderwijs (2009/2). Themanummer Transities in en naar het Hoger Onderwijs.

In dit themanummer wordt een vijftal studies naar de aansluiting tussen voortgezet onderwijs en hoger onderwijs besproken. Centraal in de eerste twee studies staat het verband tussen de tevredenheid van respectievelijk hbo- en wo-studenten met de aansluiting en studiesucces. Het derde artikel bespreekt de effectiviteit van een havo-hbo-aansluitingscursus Wijskunde voor technische opleidingen. De laatste twee artikelen gaan in op de aansluiting tussen hbo en wo.

Torenbeek, M. (2011). *Hop, skip and jump? The fit between secondary school and university*. Proefschrift. Enschede: Ipskamp Drukkers.

Dit proefschrift bespreekt de aansluiting tussen het vwo en de universiteit. Diverse variabelen op student-, school- en opleidingsniveau zijn bestudeerd. Variabelen die eerstejaarsstudiesucces van studenten beïnvloeden zijn onder meer het gemiddeld eindexamencijfer, tevredenheid met de aansluiting, tijdbesteding, de onderwijsaanpak in de bovenbouw van het vwo, de onderwijsaanpak binnen de opleiding, aandacht voor functionele vaardigheden en het toepassen van kennis in de opleiding.

Berg, M.N. van den & Hofman, W.H.A. (2005). Student success in university education: A multi-measurement study of the impact of student and faculty factors on study progress. *Higher Education*, 50 (3), 413-446.

Dit artikel beschrijft een onderzoek naar de relatie tussen student- en opleidingskenmerken en studievoortgang, uitgevoerd onder ruim 8600 studenten van vier Nederlandse universiteiten. De resultaten laten zien dat de variantie in studiesucces grotendeels wordt bepaald door variabelen op studentniveau, zoals geslacht, etniciteit en tijdbesteding.
<http://www.studiesuccessho.nl>

Deze website bevat discussies, literatuur en onderzoeksresultaten op het gebied van studiesucces in het hoger onderwijs. Initiatiefnemers zijn onderwijskundigen van diverse Nederlandse universiteiten.

Literatuur

Berg, M.N. van den & Hofman, W.H.A. (2005). Student Success in University Education: A multi-measurement study of the impact of student and faculty factors on study progress. *Higher Education*, 50 (3), 413-446.

Broek, A. van den, Vijlder, F. de, Warps, J., Kley, P. van der & Warthenbergh, F. (2009). *Acquis Hoger Onderwijs. Onderzoek en adviezen van de Onderwijsraad: de balans van kennis en beleidsvorming over hoger onderwijs 1998-2008*. Nijmegen: ResearchNed.

Broek, A. van den, Warthenbergh, F., Hogeling, L., Brukx, D., Warps, J., Kurver, B. & Muskens, M. (2009). *Studentenmonitor Hoger Onderwijs 2007*. Op 5 april 2012 ontleend aan http://www.studentenmonitor.nl/StudentenMonitor/welkom.php?action=start_rapporten&cat=514&showCat=514

Bruinsma, M. (2004). Motivation, cognitive processing and achievement in higher education. *Learning and Instruction*, 14, 549-568.

Centraal Bureau voor de Statistiek (2010). *Jaarboek onderwijs in cijfers 2010*.

Den Haag/Heerlen: CBS.

Driessen, G. & Langen, A. van (2007). Sekseverschillen in het onderwijs: the 'boys' problem in internationaal perspectief. *Mens & Maatschappij*, 82 (2), 109-132.

HBO-Raad (2011). *Feiten en cijfers afgestudeerden en uitvallers in het hoger beroepsonderwijs*. Den Haag: HBO-raad.

Hogen, R. van & Melissen, M. (2002). *Studeren in het Nederlands: ervaringen van studenten*. Utrecht, Nederlands Centrum Buitenlanders.

Inspectie van het onderwijs (2009). *Werken aan een beter rendement. Casestudies naar uitslag en rendement in het hoger onderwijs*. Zoetermeer.

Jansen, E. & Bruinsma, M. (2005). Explaining achievement in higher education. *Educational Research and Education*, 11 (3), 235-252.

Kamphorst, J.C., Hofman, W.H.A., Jansen, E.P.W.A. & Terlouw, C. (2012). Een algemene benadering werkt niet: disciplineaire verschillen als verklaring van studievoortgang in het hoger beroepsonderwijs. *Pedagogische Studiën* (in druk).

Kamphorst, J.C., Hofman, W.H.A., Jansen, E.P.W.A. & Terlouw, C. (2009). Tevredenheid over de aansluiting als voorspeller van studiesucces in het eerste jaar hbo. *Tijdschrift voor Hoger Onderwijs*, 27 (2), 79-92.

Meijers, F., Kuijpers, M. & Winters, A. (2010). *Leren kiezen / kiezen leren: een literatuurstudie*. Den Bosch: Expertisecentrum Beroepsonderwijs. Onderwijsraad (2009). *Op weg naar de hogeschool. Een betere aansluiting tussen mbo en hbo*. Den Haag: Onderwijsraad.

Torenbeek, M. (2011). *Hop, skip and jump? The fit between secondary school and university*. Proefschrift. Enschede: Ipskamp Drukkers.

Tweede Fase Adviespunt (2005). *Zeven jaar Tweede Fase, een balans. Evaluatie Tweede Fase*. Op 5 april 2012 ontleend aan <http://www.tweedefase-loket.nl/doc/evaluatie/balans.pdf>

Vries, R. de & Velden, R. van der (2005). *Brug of kloof? De ervaringen van havo- en vwo-schoolverlaters over de aansluiting tussen vo en ho vóór en ná de invoering tweede fase vo*. Rapport-R-2005/8. Maastricht: ROA. Op 5 april 2012 geraadpleegd op http://www.roa.unimaas.nl/pdf_publications/2005/ROA-R-2005-8.pdf

Warps, J. & Kerstens, J. (2005). *Eerstejaars hbo- en wo-studenten beoordelen de aansluiting met hun vooropleiding. Resultaten van de Instroommonitor t/m studiejaar 2003/2004*. Nijmegen: IOWO. Op 5 april 2012 ontleend aan <http://www.ru.nl/asp/download.aspx?File=/contentis/pages/298345/rapportaanluitingvo-ho03-04ocw.pdf&structuur=iowo>

4 Hoe actief leren studiesucces beïnvloedt

Henk Schmidt

Onderwijsvormen die actief leren trachten te bevorderen, winnen terrein in het hoger onderwijs. Uit talloos onderzoek blijkt dat studenten deze aanpak van onderwijs meer waarderen dan conventioneel onderwijs waarin de nadruk ligt op docenten die kennis door middel van lessen of colleges overbrengen. Bovendien heeft deze aanpak van onderwijs en leren ook belangrijke effecten op cognitieve en interpersoonlijke vaardigheden. De vraag is echter welk effect actief leren heeft op studierendement. Daarbij blijken de rol van een optimale verhouding tussen contacttijd en zelfstudietijd en de rol van hoorcolleges belangrijk.

4.1 Een korte schets van het probleem

Bijna de helft van de studenten die op enig moment het universitair onderwijs betreden, stopt voortijdig met de opleiding waarmee ze zijn begonnen. De overigen hebben gemiddeld bijna vijf jaar nodig om een driejarige bachelorstudie af te ronden. Dit gebrekkige studiesucces wordt vaak toegeschreven aan tekortkomingen die vooral bij studenten liggen. Studenten zouden niet intelligent genoeg zijn, onvoldoende voorkennis hebben, nietijverig genoeg, of niet voldoende zijn gemotiveerd. Verschillen in studiesucces worden daarom door onderzoekers op dit terrein grotendeels verklaard uit achtergrondkenmerken van studenten – zoals geslacht en sociaaleconomische afkomst – en uit eerder in het vwo geleverde prestaties. Verschillende hoofdstukken in dit boek behandelen studiesucces vanuit dit perspectief. Deze manier van kijken naar het probleem biedt echter slechts beperkte mogelijkheden om studiesucces ook feitelijk te verbeteren; immers, studentkenmerken zijn een gegeven en dus maar moeilijk te beïnvloeden door onderwijskundige maatregelen anders dan selectie aan de poort.

In dit hoofdstuk gaat het over wat opleidingen niettemin kunnen doen om het studiesucces van hun studenten te bevorderen. Het lijkt er namelijk op